

«کودکان کار؛ قربانیان کوچک فقر»

رشد جمعیت کودکان کار ناشی از فقر و ناکامی دستگاه‌های مربوطه در ساماندهی و حمایت از آن‌ها که تنها به جمع‌آوری مقطعی این کودکان اکتفا می‌کنند، عامل تداوم و گسترش دامنه این شاخه از آسیب‌های اجتماعی شده است.

در جهان ۲۵۰ میلیون کودک کار وجود دارد که بیش از سه چهارم تا ۹۰ درصد از آن‌ها در کشورهای مختلف در حال رشد بوده و در خیابان کار می‌کنند، اما در خانه زندگی می‌کنند و نان‌آور خانه هستند. طبق آمار سازمان جهانی کار ۱۲۰ میلیون نفر از ۲۵۰ میلیون کودک کار، وارد بازار کار شده و مشغول به کار تمام‌وقت هستند و ۱۳۰ میلیون کودک دیگر به صورت پاره وقت کار می‌کنند که اغلب آن‌ها پسر هستند. هم‌چنین براساس تخمین‌های جدید این سازمان از این تعداد ۱۲۲,۳ میلیون کودک در منطقه آسیا و پاسیفیک، ۴۹,۳ میلیون نفر

در آفریقا و ۵,۷ میلیون کودک در آمریکای لاتین و کارائیب زندگی می‌کنند. به این ترتیب، بیشترین کودکان کار در آسیا زندگی می‌کنند.

از سوی دیگر طبق گزارش یونیسف از هر 12 کودک در جهان یک کودک به صورت اجباری ناچار به کار می‌شود. البته به طور کل به ازای هر 6 کودک در دنیا یک کودک، کار می‌کند و تعداد کودکانی که در مشاغل سخت فعالیت می‌کنند و بدترین اشکال کار کودک هستند، در سال ۲۰۰۶، ۱۲۶ میلیون نفر بوده است. اکثر کودکان کار یعنی ۷۰ درصد از آن‌ها درگیر کارهای کشاورزی هستند، در حالی که فقط ۹ درصد در کارهای صنعتی اشتغال دارند، هم‌چنین در کشورهای آنگولا، برمه، کلمبیا، کنگو، لیبیا، سودان و اوگاندا گاهی از کودکان در درگیری‌های نظامی استفاده می‌شود. در ایالات متحده آمریکا نیز حدود هزار کودک در مزارع کار می‌کنند که اکثر آن‌ها از گروه مهاجرانی بوده‌اند که به طور غیر قانونی از آمریکای لاتین به ایالات متحده آمریکا مهاجرت کرده‌اند.

تعریف کودک کار

کارشناسان کودکانی که در خیابان دیده می‌شوند را در ۴ گروه طبقه‌بندی می‌کنند:

گروه اول کودکان فقیری هستند که شب‌ها به خانه‌شان برمی‌گردند. احتمالاً به مدرسه می‌روند و بزه‌کار نیستند.

گروه دوم نسبتاً مستقل هستند و پیوندهای آن‌ها با خانه در شرف از هم گسستن است. حضور آن‌ها در مدرسه هم کم‌کم خاتمه پیدا می‌کند. در ادامه هم بزه‌کاری آن‌ها شروع می‌شود.

گروه سوم کودکان خانواده‌های خیابانی هستند که به همراه خانواده خود در خیابان زندگی و کار می‌کنند. وضعیت آن‌ها با فقر گره خورده است. در هندوستان به آن‌ها «ساکنین پیاده‌رو» گفته می‌شود و در آمریکا کودکان خانواده‌های بی‌خانمان هستند.

گروه چهارم نیز تماس خود را با خانواده قطع کرده‌اند و تمام وقت خود را در خیابان می‌گذرانند و کودکان خیابانی «واقعی» هستند.

البته سازمان ملل این معضل را در قالب کودک کار، پسر یا دختری است که خیابان، خانه و محل زندگی او شده و تحت حمایت و نظارت کافی بزرگسالان مسؤؤل قرار ندارد، تعریف کرده است.

آمار کودکان کار در ایران

آمار کودکان کار و خیابانی در استان‌های مختلف با توجه به جغرافیا و تفاوت‌های فرهنگی در استان‌ها متغیر است. در تهران به ازای هر ۵۳۰ نفر جمعیت، در تبریز به ازای هر ۱۶ هزار نفر جمعیت «یک کودک کار» کار و خیابان وجود دارد، ضمن این‌که در کرمان در سال گذشته ۱۰۶۳ کودک خیابانی و کار در شهرستان کرمان شناسایی

شده اند. در استان البرز در سال‌های ۹۶ و ۹۷ و سه ماهه اول ۹۸ تعداد ۹۳۰ مورد کودک کار و خیابان در مراکز تحت نظارت اداره کل بهزیستی پذیرش شده‌اند. در یزد ۷۵۹ کودک کار و خیابانی از سال ۹۲ تا پایان سال ۹۷ در مراکز بهزیستی یزد پذیرش شدند و در استان خوزستان نیز کودکانی که توسط بهزیستی شناسایی و شناسنامه‌دار شده‌اند و برای آن‌ها پرونده تشکیل شده است، تقریباً ۵۶۰ نفر هستند که همه آن‌ها خانواده دارند و تنها ساعاتی از روز را در خیابان‌ها کار می‌کنند.

آشنایی با حقوق جهانی کودکان کار

دوازدهم ژوئن، ۲۲ خرداد، روز جهانی مبارزه علیه کار کودک است. سال ۱۹۸۹ بود که مجمع عمومی سازمان ملل متحد پیمان نامه حقوق کودک را تصویب کرد. براساس ماده ۳۲ این پیمان‌نامه، دولت‌های عضو موظف شدند تا با هرگونه سوءاستفاده و بهره‌کشی اقتصادی از کودکان مقابله کرده و زمینه‌های رشد ذهنی، جسمی، روانی، و اجتماعی تمام کودکان را فراهم کنند.

البته علاوه بر این، پیمان نامه حقوق کودک و کنوانسیون ۱۳۸ حداقل سن کار کودکان «مصوب ۲۶ ژوئن ۱۹۷۳» و کنوانسیون ۱۸۲ ممنوعیت بدترین اشکال کار کودکان «مصوب ژوئن ۱۹۹۹» از اقدامات موثر بین‌المللی بوده است. ایران نیز سال ۱۳۷۰ پیمان جهانی حقوق کودک را امضا کرد و در اسفند سال ۱۳۷۳ مفاد پیمان نامه به تصویب مجلس رسید. هم‌چنین ایران مقابله‌نامه شماره ۱۸۲ حقوق بنیادین کار را در سال ۸۰ قبول کرد.

حقوق کودکان کار بر اساس قانون کار

علاوه بر این طبق ماده ۷۹ قانون کار، «به کار گماردن افراد کمتر از ۱۵ سال تمام (پسر و دختر) ممنوع است. کارفرمایی که افراد کمتر از ۱۵ سال را به کار بگمارند، مستوجب مجازات خواهند بود. ضمناً باید کودکان را به کاری گماشت که برای او زیان آور نباشد. البته طبق ماده ۱۸۸ قانون کار، «کارگران کارگاه‌های خانوادگی که انجام کار آن‌ها منحصرأ توسط صاحب کار، همسر و خویشاوندان نسبی درجه یک انجام می‌شود، مشمول مقررات قانون کار نمی‌باشد.»

در ماده بعدی این قانون هم آمده: «کارگری را که بین ۱۵ تا ۱۸ سال سن دارد، کارگر نوجوان می‌نامد» البته تاکید هم می‌شود که «چنین کارگری در بدو استخدام باید از سوی سازمان تامین اجتماعی مورد آزمایش‌های پزشکی قرار گیرد.» هم‌چنین در ماده ۸۲ قانون کار، ساعات کار روزانه کارگر نوجوان را نیم ساعت کمتر از ساعت کار معمولی کارگران تعیین می‌کند و ترتیب استفاده از این امتیاز را موکول به توافق کارگر و کارفرما می‌سازد.

در ماده ۸۳ قانون کار به تاکید آمده است: «ارجاع هر نوع کار اضافی و انجام کار در شب و نیز ارجاع کارهای سخت و زیان آور و خطرناک و حمل بار با دست بیش از حد مجاز، استفاده از وسایل مکانیکی، برای کارگر نوجوان ممنوع است.» و در نهایت ماده ۸۴ قانون کار یادآور می‌شود:

«در ارتباط با مشاغل و کارهایی که به علت ماهیت آن و یا شرایطی که کار در آن انجام می‌شود برای سلامتی یا اخلاق کارآموزان و نوجوانان زیان‌آور است، حداقل سن کار ۱۸ سال تمام خواهد بود [نه ۱۵ سال]. تشخیص این امر با وزارت کار و امور اجتماعی است.

البته با این که مواد ۸۲ تا ۸۴ قانون کار، شرایطی برای کار کودکان قائل شده است که از آن جمله منع اضافه کاری، انجام کارهای سخت و زیانبار و شبانه است. اما بر اساس ماده ۱۸۸ قانون کار، کار کودکان در کارهای خانگی و به موجب ماده ۱۹۶، کار آنها در کارگاه‌های کوچک زیر ۱۰ نفر ممنوعیت ندارد.

بنابراین قانون کار با استثنا کردن کودکان شاغل در کارگاه‌های کوچک و خانگی از اصل ماده ۷۹ و مواد ۸۲ و ۸۳ و ۸۴ قانون کار که اشتغال به کار کودکان زیر ۱۵ سال را منع کرده، زمینه استثمار کودکان را فراهم کرده است. از طرف دیگر همان‌طور که ماده ۸۴ به مشاغلی که برای سلامت، اخلاق کارآموزان و نوجوانان اشاره کرده، به این معنی است که اگر زمینه زیان‌باری برای کار کودکان و نوجوانان مرتفع شود، کارفرما می‌تواند از کار کودکان استفاده کند، در نتیجه این ماده هم زمینه استثمار کودکان را فراهم خواهد کرد.

قانون حمایت از کودکان و نوجوانان

اما قانون حمایت از کودکان و نوجوانان که در این دوره از مجلس به تصویب رسید ضمن تعیین وظایف والدین برای تامین امکانات لازم برای تحصیل فرزندانشان و ممانعت از بروز خطرهای ناشی از فقر شدید، آوارگی، پناهندگی، مهاجرت یا بی‌تابیتی، مجازات‌هایی را از جزای نقدی درجه هفت و برای مراتب بعدی به جزای

نقدی درجه شش برای والدینی که از اجرای این قانون استنکاف کنند در نظر گرفته است، هم‌چنین این قانون شرایط نگهداری کودکان کار دارای سرپرست در مراکز تحت پوشش بهزیستی را نیز فراهم کرده است.

وکلاي ملت در مجلس شورای اسلامی توجه ویژه‌ای به رفع آسیب‌های اجتماعی داشته‌اند، چرا که تحقق این مهم از موارد مورد تاکید مقام معظم رهبری بوده که چند بار در سال با حضور ایشان جلسه‌ای به منظور اراده گزارش دستگاه‌های مربوطه در خصوص روند اقدامات صورت گرفته در این حوزه برگزار می‌شود.

هم‌اکنون نیز نمایندگان مجلس شورای اسلامی به ویژه اعضای کمیسیون اجتماعی به دنبال کاهش آسیب‌های اجتماعی به ویژه با کودکان کار هستند.

عوامل اثر گذار بر کار کودکان

موضوع کودکان کار موضوع نسبتاً پیچیده‌ای است و عوامل گوناگونی در آن اثر گذار هستند. از جمله:

- ساختار خانواده
- فقر
- تغییرات اقتصادی ناگهانی ناشی از جنگ و ... (که منجر به مهاجرت به کشورهای همسایه برای کار با دستمزد بیشتر می‌شود)
- هزینهٔ تحصیل و نظام آموزشی نادرست

اقدامات سازمان بین‌المللی کار در زمینه مقابله با کار کودک

اقدام سازمان بین‌المللی کار در مورد مقابله با کار کودک طی چهار دهه اخیر گسترش زیادی داشته و پیشرفت‌های مهمی از زمان انتشار اولین گزارش جهانی درباره این موضوع حاصل شده است. با این وجود چالش اصلی سازمان بین‌المللی کار، نحوه تعامل با نظام‌های ملی و حمایت از آن‌ها برای مقابله با کار کودک و محو قطعی آن در جهان است. برخی از مهم‌ترین اقدامات سازمان بین‌المللی کار در زمینه مقابله با کار کودک عبارتند از:

- تلاش برای تصویب جهانی کنوانسیون‌های این سازمان در زمینه کار کودک
- تضمین تمرکز جدید بر راهبردها و برنامه‌های ملی برای ارتقای رویکردی جامع در زمینه اصول و حقوق

- مبنایی کار توسعه زمینه‌های مبارزه با عوامل ریشه‌ای کار کودک
- تثبیت حداقل سن پذیرش برای استخدام و تعیین سن آموزش اجباری
- توسعه امنیت و سلامت محیط کار برای همه کارگران، با لحاظ اقدامات حفاظتی ویژه برای کودکان در سنین میان حداقل سن استخدام و سن 18 سال و ارائه فهرست جامعی از کارهای خطرناک کودکان.
- ارتقا و توسعه عملکرد نهادها و مکانیزم‌های نظارتی (مانند دادگاه‌ها، ادارات پلیس و غیره) بر اعمال مؤثر حقوق مبنایی در محیط کار از جمله حمایت علیه کار کودک.
- توسعه مستمر مشارکت راهبردی و فعال در سطوح بین‌المللی، ملی و محلی و ارتقای جنبش جهانی علیه کار کودک
- توسعه و انتقال رویه‌های مطلوب که واجد نتایج پایدار بوده‌اند.

تهیه کننده: روابط عمومی موسسه خیریه نیکوکاران راز / بهار 99

منبع: www.mehrnews.com / www.beytoote.com

نفس کشیدن سندی برای زنده بودن،
و هم نفسی، دلیل ادامه زندگی ست.
دی دی، حامی راز

DiDi_Water
www.didiwater.com
info@didiwater.com

razcharity
www.razcharity.com
info@razcharity.com

۴۰۶۲۵

موسسه خیریه نیکوکاران راز
غیر دولتی، غیر انتفاعی، غیر سیاسی و داوطلبانه